

## כיצד ישרוד המין האנושי

### עקב הכלכלה של המאה ה-21

סנגוריה על יוזמתו של האפיפיור פרנסואה  
ב בניו יורק

---

<sup>1</sup> אדוארד טטרו הוא יועץ, מנהל מפעלים ומנהל ה"אירופיאן קונסיל און פוריין רלשיין" בפריס. הוא פרסם מאמרים וכתבים רבים בתחום הכספים והכלכלה החדשה, בין היתר, "ניתוח בלב הטרופי הפיננסי" (הוצאת גרסה, פרס קוראי ספרות כלכלית בסנט, 2005). "20000 מיליארד דולר, האתגר האמריקאי החדש" (גרסה, 2010), "כאשר הדולר הורג אותנו" (גרסה, 2011), אחדים מספריו הופיעו בסינית (ביג'ין סין סיטיק פרס, 2012).

## מבוא: טקסט לחג המולד 2014

"אדוארד היקר,

האם תוכל להגיש לנו מאמר עבור כתב העת של מועצת הכס הקדוש לתרבות? אנו רוצים שהחוברת הבאה תוקדש לענייני כלכלה (...)"

ב-10 בספטמבר 2014, שלח אלי חבר, כומר, לוראן מזס, האחראי על רחבת הגויים, את המכתב הנ"ל במייל מרומא.

בתחילה חשבתי לסרב. יותר מדי עבודה בחודש החזרה לעבודה: תפקידים חדשים בצוות ההוגים האירופאים, לקוחות שיש לייעץ להם בתקופה חסרת ודאות זו בנוגע לכלכלה והממון ברחבי העולם. הכתבות לכתב העת אקו, ספר שצברתי פיגור בכתיבתו, נסיעות באירופה ובאסיה. לבסוף, ובעיקר, הילדים הגדלים כששני ההורים אינם מספיקים לטפל בהם.

ואז צצה הודאות: האם אין זה בדיוק הזמן המתאים, והמועד לפירסום טוב, כלל עולמי (תרבות ואמונה) על מנת לבטא בלא הסתייגות את דעתי האמיתית לגבי הכלכלה וניהול הכספים העולמי? הבעת אמונתו של נוצרי "מקיים מצוות" במובן הכפול. אני מקיים את אמונתי מזה 44 שנים, בארץ החשה יותר ויותר אי נוחות ביחס לחרות הדתית. אני מתנסה כמו כן מזה 20 שנה, בעולם המפעל והכספים, כשאני מתמחה בצפיה מראש ובניהול משברים כספיים.

ואני משוכנע שאם איננו מנסים ליזום מהר ככל האפשר משהו רדיקאלי, שאצביע לגביו על מסלול בסוף מאמר זה, המשברים הבאים, הן הטכנולוגים והן הפינאנסים, עלוליים לגרוף יותר מאשר את הכלכלה שלנו, את עצם אנושיותנו.

תקוותי כנוצרי היא שקריאה זו, המתפרסמת בשתיים עשרה שפות ביום חג המולד 2014, תשמע. ואציג להלן מדוע ואיך.

(הדפים הבאים הם תרגום של מאמר מקורי, שפורסם בכתב העת לענייני תרבות ואמונה של מועצת האפיפיור למען התרבות: "האם ישרוד המין האנושי בעטיה של הכלכלה החדשה?")

תרגום: מרים פלדהנדלר

## ה"אני מאמין" של הכלכלה הישנה

כשהייתי סטודנט בראשית שנות 1990, היתה הכלכלה חלק ממדעי הרוח. לאחר עשרים שנה של עיסוק בתחום מכריע זה בתרבות בת ימינו, בתור יזם, איש כספים ומשקיף, אני בטוח לחלוטין כי הכלכלה היא עדיין בבחינת מדע. והנני משוכנע יותר ויותר שהיא מאבדת את אנושיותה, ורוחניותה.

מורי לימדוני אז כמה אמיתות שנתפסו בעיני כגורמים בלתי משתנים ודאיים. האני מאמין היה מבוסס על הטריולוגיה הבאה:

- **" אין עושר אלא בני האדם "** (ז'אן בודין): במקום בו נמצאים בני האדם, שם נמצאים הפיתוח, התקווה, הדינמיות, היצירתיות האנושית. "הסתכלו על הדמוגרפיה של ארץ ותראו את עושרה העתיד". הכלכלה הנה אכן חלק ממדעי הרוח.

- **" הזמן אינו מכבד את מה שנעשה בלעדיו "** (פול מוראן): דברי הלל על המשך, על ההשקעה לאורך ימים. בכלכלה, אין להחפז: הזמן משחק עבורנו. הזמן הוא ידידו של הממון: גובה הרבית מעיד על כך.

- **הכסף הוא כה נדיר, כה רב ערך, שהוא עולה יקר. אי לכך, אין להפקידו אלא בידי אנשים בעלי נסיון וכללי זהירות: הבנקאים.** אלה המסוגלים לזהות ולהבין את הסיכונים. הכספים, "לשרות הכלכלה", הם עניין רציני שאין להפקידו בידי כל מזדמן.

אולם, במהלך עשרים השנים הקצרות, שבליתי בעבודה ברחבי עולם המפעל וכספים, ראיתי כל אספקט של הטריפטיק הזה מתמוטט לפני עיני, ככל שהשתכנה לה "הכלכלה החדשה". כלכלה זו שבה טובל העולם כולו.

הבעיה העומדת כאן לפרק אינה לפתוח מחדש את הויכוח הנדוש של הכלכלה הישנה, זו של המאות שעברו, לגבי הברכה הנישאת על ידי הקפיטליזם והחריגות הנובעות ממנו. עם המעבר למסחר עולמי, שבלל וקרבת העמים, ססייע למעבר החפשי של הסחורות, של הדעות ושל בני האדם, הקפיטליזם, חרף משבריו הספקטקולריים, הגדיל באופן משמעותי את תוחלת החיים ואת איכותם של חיי הגברים והנשים כאחת, וכן נשא את אידיאל החרות והדמוקרטיה שהם נחלתו. בעוד האלטרנטיבה שלו, הסוציאליזם, ככל שיהא מרוצף בכוונות טובות, שיקע עמים שלמים, ואחדים מהם למשך דורות, בחשכת הטוטליטריזם, הברבריות של הגולג ושל מחנות הריכוז, באונס המתמיד של המצפון ובענויים הגופניים.

הבעייתיות של העת הנוכחית היא כזו: האם 7,2 מיליארד יצורי האנוש המתגוררים בכוכב-הלכת הקטן הזה עדיין מסוגלים להתאים את עצמם לכלכלה החדשה? כשמדובר בכלכלה שאינה עונה יותר לכללים, אלא לדחפים, לפעולות גומלין ולתופעות השמות לאל את כל היצוגים הקודמים שלנו, ושנראה כי היא מוציאה את בני האנוש מגדר חישוביה.

## הגדרת הכלכלה החדשה

הכלכלה החדשה, זו של 2014, היא, אם להשתמש במונח שהוא באופנה, כלכלה קלאסית, אך היא "מחוזקת" על-ידי התרכובת של שלוש תופעות המזינות זו את זו: המונדיאליזציה, השמוש במחשבים והתלות של הפעילויות האנושיות במימון.

## המונדיאליזציה

וויני ביניימה וחוסה אנג'ל קוריה מתארים יפה ממני, בטקסטים של כל אחד מהם (כאן: [www.cortiledeigentili.com](http://www.cortiledeigentili.com)) את הגורמים הנתונים להימור ואת האתגרים של המונדיאליזציה. המונדיאליזציה היא תופעה עתיקה, ואפילו בת מאות שנים. היא תוגברה באופן ברוטלי מאז שנת 1989, עם נפילת חומת ברלין, התמוטטות הקומוניזם, המעבר של רב ארצות העולם לעקרונות של כלכלת השוק. ופיתוח הכלים, הנורמות והטכניקות המקלות על המעבר למימדי העולם של המסחר ופעילות הייצור (הסכמי חליפין חופשיים, המיכלים, תכנות ניהול העסקים המאפשרות סטנדרדיזציה של הפעולות הכלכליות והוצרות של לשון עבודה משותפת, מפעלים שהם יותר ויותר כלל עולמיים). נזכיר זאת באופן מצומצם באמצעות לשון מיוחדת: לשון המספרים.

ניתן לזקוף לזכותה של המונדיאליזציה:

- יותר ממיליארד מקומות עבודה נוצרו מאז 1980.<sup>2</sup>
  - מאז 1990, קרוב למיליארד בני אדם יצאו ממצב של עוני מרוד<sup>3</sup>, בעוד שהיצור העולמי של העושר הכפיל עצמו פי ארבע.<sup>4</sup>
  - מאז שנת 2000, הוכפל עושרם של בתי האב.<sup>5</sup>
- לחובת המאזן של המונדיאליזציה ניתן לזקוף:
- אנחנו חומסים בקצב מהיר את אוצרות הטבע המוגבלים של כדור הארץ באופן ש-WWF אומד כי מעתה ועד שנת 2025, 5,5 מיליארד בני אדם יחיו באזורים של "לחץ מים", שבהם יחסרו מים.<sup>6</sup>
  - 2,8 מיליארד בני אדם חיים עם פחות מ-\$2 ליום, 925 מיליון ואינם אוכלים די שובעה.<sup>7</sup>
  - ל 1% העשיר ביותר באנושות יש קרוב ממחצית מהעושר העולמי.<sup>8</sup> למרות גידול שאמור היה לעמוד לרשות הכל, העדר השוויון הולך ומתחזק, ועמו הולכת וגוברת תחושת אי הצדק: 7 אנשים על 10 חיים בארץ שבה אי השוויון הלך והתחזק במהלך 30 השנים האחרונות.<sup>9</sup>
- בעצם, מאז 1989: יש יותר עושר, יותר עבודה בעולם. אולם העדר השוויון ההולך וגדל בין הארצות ובין בני האדם הפרטיים, מתקבל בקושי רב, כך שהרושם הנוצר הוא שהעניין נסגר לטובתם של בודדים, ושכדור הארץ נחמס מקצה העולם עד קצהו.

<sup>2</sup> מלבד בתחום החקלאי, The Economist, When giants slow down, יוני 2013

<sup>3</sup> ההגדרה הבינלאומית מתבססת על אמצעי מחיה של פחות מ-\$1,2 ליום (The Economist, יוני 2013)

<sup>4</sup> הבנק העולמי

<sup>5</sup> Credit Suisse, Global Wealth Databook 2014, אוקטובר 2014

<sup>6</sup> The Human as Bigfoot, ניו-יורק טיימס, אוקטובר 2010

<sup>7</sup> Resources for Speakers on Global Issues, האומות המאוחדות,

<sup>8</sup> Crédit Suisse, Global Wealth Report 2014

<sup>9</sup> בארה"ב, 1% העשיר ביותר מחזיק ב-95% מהצמיחה מאז 2009. צוטט ב-Oxfam, לחסל את אי השוויון החיצוני, ינואר 2014

## השמוש במחשב

בחבור הפותח תקופה חדשה בנושא "ריבונות המחשב"<sup>10</sup>, מסכם פייר בלנז'ה, יזם צרפתי של תורת המחשב: "אינרנט אינו בא להוסיף לעולם שאנו מכירים. הוא ממלא את מקומו. אינרנט משתלט על מקומות העבודה שלנו, על הנתונים שלנו, על חיינו הפרטיים, על קניינינו הרוחני, על רווחתנו. (...) ועל חרותנו." העובדות והמספרים, מצדיקים אותו עד עתה.

מחקר של Boston Consulting Group מעריך כי עד 2020 נתוניהם האישיים של 500 מיליון אירופאים, שכיום נחמסים על ידי מאגרי המידע הממוחשב הזרים, יגיעו לאמזן של 1000 מיליארד יורו<sup>11</sup>. תפיסתו של ערך זה בעולם כולו מהווה הימור מכריע עבור מאגרי המידע האלה. הם פולשים יותר ויותר, הם מפקחים, בהסכמתנו, על כל פעולה וצעד, תנועה, הרגלי קנייה, במטרה לצפות אותם מראש, להשיב עליהם ולמכור אותם; כיום מדובר על על מסירתם למתגי צרכנות, בעתיד יהיו אלה מדינות המעוניינות להבטיח את הפיקוח על האוכלוסייה.

מאגרי המידע הבוזזים את הנתונים עלינו ועל חיינו הפרטיים נעשים, בהסכמתנו ובשיתוף פעולה פסיבי של המפעלים המסורתיים, לטובת אימפריות שברשותן משאבים העולים בהרבה על אלו של מדינות רבות בעולם.

ואכן, מה משקלן של מדינות כמו צרפת, אטליה, ארגנטינה, בריטניה, שיש להן חובות כבדים וגרעונות, בעוד הן נאלצות לעמוד בתנאים של אוכלוסייה המזדקנת יותר ויותר, לעומת גוגל, עליבבה, אפל, פיסבוק ואמזון? לרשות חמשת מפעלים אלה במשותף עומדים 1600 מיליארד דולר בקרוב, אוצר של מאות רבות של מילארדי דולרים והשקעות ב-R&D (בין היתר ברובוטיקה, בגנום האנושי, בטכנולוגיה של החלקיקים המזעריים, הננו טכנולוגיה) אשר מאפשרים להם להגדיל את התקדמותם ביחס למדינות המתנהלות בכבדות. מדינות, אשר כדי לענות על צרכי אוכלוסייתם, מתיימרים עדיין להטיל מסוי על המפעלים. מה שהם כבר אינם מצליחים ליישם כשמדובר בענקים בתחום המחשבים, שהם כה גמישים וכה כלל עולמיים. תופעה זו גוררת, כל חברה לפי דרכה, להשתמטות ממסוי בקנה מידה עולמי, מה שמגיע לאמזן של בין 5500 ל-26000 מיליארד דולר<sup>12</sup>.

מי יוכל בעתיד לממן ולגייס צבא בקלות? המדינות הרבניות, או גוגל שהניח את ידו על מספר רב של מפעלים המיצרים רובוטיקה צבאית (ביניהם בוסטון דינמיקס), דבר שיאפשר לו לייצר כבר בעתיד הקרוב גדודים של רובוטים צבאיים? רובוטים המכירים אתכם היטב, ובעיקר, היכולים לזהות אתכם, הודות לחפושכם באינטרנט, הם מכירים את פעילויותיכם ואת מיקומכם, את רשת הקשרים שלכם ואת ידידיכם (הרשתות החברתיות, ג'מייל).

לכלכלה החדשה יש, כמובן, גם אספקטים אחרים יותר חיוביים. היא יוצרת שרותים חדשים, הניתנים תכופות חנם, היא מגדילה את יעילותכם בתחומים רבים, יוצרת מקומות עבודה מעניינים, מוסיפה שרותים ואיכות חיים לאוכלוסייה. מי יוכל היום לחיות או לעבוד "כמו קודם", זאת אומרת בלי אי-מייל, בלי טלפון נייד או כשהוא הולך לחפש מידע באינציקלופדיה מנייר, במקום באינטרנט?

<sup>10</sup> הוצאת סטוק, 2013

<sup>11</sup> Financial Times, « Personal data value could reach €1th », נובמבר 2012

<sup>12</sup> לפי FMI ו-Tax Justice Network

אולם, האם כלכלה חדשה זו מולידה מקומות עבודה בכמות גדולה עבור כולם? שני המעבידים הפרטיים הראשונים בעולם, מקדולנד ווול-מרט, ענק המכירות האמריקאי, מעבידים יחד 4 מיליון איש. ערכם בבורסה מגיע במשותף לכדי 325 מיליארד דולר. דהיינו, בממוצע, "ערך" המגיע לכל עובד ל- 81250 דולר.

זה די מעט, ביחס לכוכבי הכלכלה החדשה: עליבבה, פייסבוק וגוגל המעסיקים בקושי 80000 איש, אך שוויים המשותף מגיע לסכום של 800 מיליארד דולר בקירוב: 10 מיליון דולר של "ערך" עבור כל עובד. ממזרה למערב, מצפון לדרום, שכיר של הכלכלה החדשה שווה אם כן פי מאה מאשר שכיר של הכלכלה הקלאסית... אלא אם כן הכלכלה החדשה נזקקת לפי מאה פחות "כוח אדם אנושי" מאשר הכלכלה הקלאסית.

מחקר על "עתיד התעסוקה" שנערך על ידי מיכאל וסבורן וקרל בנדיקט פריי, חוקרים מאוקספורד<sup>13</sup>, אינו משתמע לשתי פנים בנושא זה: המיחשוב של הפעילות האנושית הוא כזה ש- 47% ממקומות העבודה הרשומים כיום בארה"ב נידונים להעלם<sup>14</sup>. הנטייה הזו של המרתו של האדם במכונות כבר החלה: הקופות האלקטרוניות ממלאות את מקומם של הקופאים האנושיים בעבודת הייצור. ב-2012, פוקסון, קבלן משנה סיני של אפל ונוקיה, הודיע כי הוא קונה מיליון רובוטים על מנת לתפוס את מקומם של הפועלים במפעלו.

איזה פועל יהא מכניס ופרודוקטיבי יותר מרובוט תעשייתי שאינו ישן לעולם, שאינו בוחל בכל עבודה, שאין לו בעיות אישיות המציאות אותו מהריכוז? איזה נהג יהא יותר זהיר מאשר אלגוריתם? ומחר, איזה המתכנת שיהא יותר יעיל ויותר יצירתי מאשר מכונת תכנות המצויידת "באינטלגנציה עילית" מלאכותית<sup>15</sup>?

האם בני אנוש עשויים לעמוד בתנועה זו? אלו שאינם "ילידי המיחשוב" – אלה שלא גדלו עם המכונות המתוכננות – כבר מודעים לכך כי כבר אבד עליהם הכלח עם גבור הזרימה. אמת, היצור האנושי מתאים עצמו לכל – הוא התאים עצמו בהצלחה לשינויים הטכנולוגיים בעבר (הדפוס, החשמל, הנפט, פסי הרכבת) – בתנאי שיתנו לו זמן לכך. אך, מהו הזמן העומד לרשותם של בני האדם מול הלגוריתמים המכתיבים את החלטות, ההשקעה והצרכנות שהם עצמם כבר אינם מסוגלים לקבוע לבד, באטיות ותוך נטילת זמן למחשבה?

עם הכלכלה החדשה מצטייר לא רק שלב אחר של הקידמה הטכנולוגית העומדת לשרות האנושות – מה שיתקבל בברכה, אלא תפיסת מקומו בפועל של האדם על-ידי המכונה. ומהפכה כלכלית זו מצטיירת בפרויקט של ממש שהוא גם מדעי, פוליטי ופילוסופי, שינוי ההומניזם (הטראנסהומניזם), אשר שאיפתו היא למזג את האדם עם המכונה, על מנת לתגבר את כישוריו ובסופו של דבר, להפכו לבן אלמות. זהו הפרויקט המטורף, שנראה כבר עתה בר ביצוע, של מפעל גוגל, אשר המהנדס הראשי שלו אינו אלא ריי קורצווייל, מבושר הטראנסהומניזם ומחבר ספרי רב מכר המנבאים בברור את תכניתו ואת שאיפתו (הסינולריות היא קרובה: כאשר בני האדם מתעלים על פני הביולוגיה, כיצד ליצור מוח). כי הטראנסהומניזם אינו תכנית סמויה היכולה להזין תאוריה של קנוניה: הוא מבוטא בחפשויות, נראה לעיין בספריו של מר קורצווייל וכן במוצרים, בחידושים וברכישות של גוגל. המטרה אינה רק

<sup>13</sup> [http://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/The\\_Futur\\_of\\_Employment.pdf](http://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/The_Futur_of_Employment.pdf)

<sup>14</sup> באירופה, הערכה של מכון Breuge אומדת אחוז זה בגובה של יותר מ-54%

<sup>15</sup> זה רעיון שעומד עליו ג'ימס באראט ב- « Our Final Invention : Artificial Intelligence and the End of the Human Era »

מסחרית באורח מצומצם או פינאנסית מזה זמן רב : היא פוליטית, ואפילו דתית, במובן זה שהוא שואף לשנות את אורח חיינו ואת ערכינו. הטראנסהומניזם מסנגר על גוף ועל מוח אנושיים "מתוגברים", מועשרים בחידושים הטכנולוגיים, עד כדי הפיכתם לבני אלמות. דבר לא יוכל לעמוד בפני ההתפרשות הטכנולוגיות סביבנו ואפילו בתוך גופנו. ואין כל חשיבות לכך שגבולות המוסר, האתיקה וההומאניות מתנפצים תוך כדי כך.

מעט ארצות התנגדו עד כה במפורש להתפרשות זו – החל בסין, שם המכון Genomicx Insitute עובד על מקטעי ג.ד.אי של 2200 מחוננים, על מנת להזריק מאוחר יותר את ה-ג.ד.אי "הטוב" לאוכלוסיה האמורה לתפוס את מקומה בתחרות העולמית. שתי ארצות אירופיות, צרפת וגרמניה, מעידות על התנגדות מסויימת – אך למשך כמה זמן? בגרמניה, הממשלה וקבוצת הוגים (think thanks) מכירים על בוריים אם נושאי הגנת החיים הפרטיים באינטרנט. במכתב פתוח, אמיץ ומפוכח, תקף מתיאס דופנר, המנהל הכללי של אקסל ספרינגר (Why we fear) «<sup>16</sup> Google), באופן שיטתי, את גוגל בהתבטאו נגד המודל הכלכלי של קבוצה זו. בצרפת, מתריעים כמה יוזמי מחשבים<sup>17</sup> על מנת לעורר את הרוחות ואת הרשויות הפוליטיות, בעיקר האירופיות, נגד סכנת כלי שלטון אלה. כך לוראן אלכסנדר, רופא ומייסד "דוקטיסימו", אשר ניתוחו על פרויקט הדהומניזציה של גוגל, הידוע כפטנט 8 543 339 B2<sup>18</sup> מהווה שלב היסטורי<sup>19</sup>, חושף ומגנה ראייה כוללת של האדם ושל החברה האנושית, שלפיה מן הדין "לשפר" ולמסגר את האדם על ידי הטכנולוגיה.

קולות עולים, במיוחד בארצות אירופה, כמו בספרד, באיטליה ובפולין, שבהן הדמוקרטיה התערערה במהלך המאה ה-20, ושבבהן מסתייגים מראיות עולם טוטאליטריות ווהשלכותיהן : תורת שיפור הגזע (אנגיזם) מניפולציה של הרוח והגוף ודחיית החלשים, מה שקראו לו בעבר "אונטרמנשן", תת אנוש. האם בעולם טראנסהומניסטי, אין עלולים יצורי האנוש הנורמלים להחשב ל"אונטרמנשן" ?

והיכן יקבע בעתיד הגבול בין האדם שנוספו לו יסודות של רובוט לבין רובוט אנושי? ככל שתתקדם הטכנולוגיה, כן יטשטש הגבול, כשמוציאים בני אדם "נורמלים" מן המערכת. או, ליתר דיוק, יוציאו את אלה שלא יהיו להם האמצעים הכספיים לשלב את הקדמה הטכנולוגית בצד או בתוככי גופם עצמו. יתקיים אז המחנה של אלה ש"יש להם" ואלה ש"אין להם". העניים האנושיים האנושיים יתר, שמגיע להם לחלות ולמות, לעומת הסופר-אנושיים שמגיע להם להיות בני אלמות. בני האדם שלא "יתוגברו" די בטכנולוגיה, שלא יהיו להם ידיעות מספיקות על מנת לבחור, או להשתתף בחיי החברה, והאחרים, ה-"סופר אזרחים" ה-"סופר-אינטלגנטים", שתהיה להם הפריבילגיה לבחור. איזו דמוקרטיה תעמוד בכך ?

<sup>16</sup> <http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/debatten/mathias-doeffner-s-open-letter-to-eric-schmidt-12900860.html>

<sup>17</sup> אוליביה סישל ו- Open Internet Project, גודפראה דג'ורדן [Renaissance.numerique.org](http://Renaissance.numerique.org)

<sup>18</sup> <http://www.google.com/patents/US8543339>

<sup>19</sup> <http://fr.openinternetproject.net/news/25-video-le-monde-futur-vu-par-google-et-decrypte-par-laurent-alexandre>

## המימון

כשהוא מתלווה למונדיאליזציה ולמיחשוב המימון דוחף את הכלכלה החדשה לעבור עוד יותר את גבולות המציאות האנושית והארצית.

- אנחנו כיום 7,2 מיליארד יצורי אנוש על פני האדמה. יחד אנו מיצרים בכל שנה עושר בגובה של כ- 75000 מיליארד דולר<sup>20</sup>. בממוצע, כל אדם החי על פני כדור הארץ מפיק, אי לכך, עושר שנתי של קצת יותר מ-10000 דולר. נזכור במוחנו נקודת התמצאות זו הניתנת למדידה, על מנת לתפוס את האופי הבלתי ניתן למדידה של מה שיצויין להלן.

- בכל שנה עוברים בשוק, המנותק מכל מציאות הניתנת למישוש מלבד הזרם השופע האלקטרוני, הקליקים על המחשבים, קרוב ל-2 מיליוני מיליארדים של דולרים. ליתר דיוק 1 934 500 000 000 דולר<sup>21</sup> . מדובר על שוק עולמי של מטבע זר, שבו ממירים דולרים ביורו, ין בלירות שטרלינג, וכו'. שוק זה מייצג פי 25 יותר מאשר ייצור העושר העולמי. אין לו כל יחס למציאות הכלכלית או החברתית של העולם.

- קיימת כיום צורה חדשה של פעילות בנקאית: ה-« shadow banking », באופן ליטרלי, הפעילויות הבנקאיות של הצל. כמה ממשותפי הכספים, השתחררו מכל תקנון בנקאי, הם הקנו לעצמם במשך הזמן את האפשרות לעשות כמו הבנקים : להפוך הפקדות לטווח קצר (הכסף שלכם המופקד בבנק) לאשראי לטווח ארוך, בכך שהם נכנסים לחובות. מי מסוגל לפקח על רמת התחייבות זו, טבע הפעילות שלהם, או מי יכול לברר אם הדוחות שלהם עשויים לעמוד בסיכון שהם נוטלים ? בשנת 2007, ה-"שדו בנקינג", המהווה גורם חזק להחמרת המשבר בשנת 2008, ייצג 62000 מיליארד דולר. למעשה, העושר השנתי של כדור הארץ ! האם לאחר המשבר חיסלו לחלוטין, או לפחות קבעו גבולות ברורים לפעילות בלתי מבוקרת זו ? אני עוד שומע את דבריו היפים של נשיא ארה"ב, ברק אובמה, שהוקיע את הטרור של וול סטריט, ודרש עבור "המיליארדרים והמיליונרים, האלה "בקרת הורים" קפדנית על פעילויותיהם (« adult supervision »)<sup>22</sup>. אך, לפי החדשות האחרונות, השדו בנקינג נושא כיום 70000 מיליארד דולר : הוא הולך ומתגבר !

- חשבתי במשך מספר חודשים שהמשבר החמור ביותר של 2008 יפתח אפשרות היסטורית עבור מנהלי העולם המציאותי – ראשי המדינות, השרים, מנהלי המפעלים, הבנקאים המרכזיים של העולם כולו – לשוב ולתפוס את השלטון בידיהם. לוועידת-הפיסגה G20 היתה משימה זו. בשתוף עם כלכלנים רבים, דחפתי ליותר רגולציה של עולם הכספים שנתפס לטרור<sup>23</sup>. מספר קולות נדירים, ביניהם קולו של פול וולקר, ניסו להכניס את השדון המזיד הזה לבקבוק, ולפרוק את נשקם של השחקנים המסוכנים ביותר של עולם הכספים : קרנות הספקולציה, קרנות רודפי הבצע, קרנות אלה שיש להן כיום היכולת להרוס מדינות שלמות כמו ארגנטינה. אך, במקום לפרוק את הנשק, המוסדות העולמיים החליטו לצייד אותם מחדש בנשק. זאת היתה המדיניות של הבנקאים המרכזיים של הארצות הגדולות בעולם: מאחר שהבנקים הפרטיים, בתוך השכרון הרעבתני שלפני המשבר, קנו במחיר זהב זכויות שנעשו בלתי ניתנות למכירה, הבנקים עלולים היו לא להיות מסוגלים למלא את תפקידם, שהוא הלוואת כספים ללווים, למשפחות.

<sup>20</sup> FMI והבנק העולמי, המתיחסים לתוצר הפנימי ברוטו של ארצות העולם.

<sup>21</sup> מקור BRI – בנק התקנות הבינלאומיות

<sup>22</sup> אנדריו קלארק, "הבטחותיו של אובמה לגבי פיקוח בוגר של וול סטריט"

<sup>23</sup> דף הוראות של מכון מונטיין לפני ה- G20 בלונדון ובפיטסבורג, מרס וספטמבר 2009

<http://www.institutmontaigne.org/fr/publications/reconstruire-la-finance-pour-relancer-leconomie>

<http://www.institutmontaigne.org/fr/publications/entre-g2-et-g20-leurope-face-la-crise-financiere>



הבנקים המרכזיים החליטו, אי לכך, בזה אחר זה, לקנות מוצרים אלו, שהם בלתי ניתנים למכירה, כשהם יוצרים כסף יש מאין. לכך קוראים quantitative easing : מאז 2008 מנהיגי ששת הבנקים המרכזיים העיקרים בעולם עבדו, החל מהמחשבים שלהם, לכתוב שורות של קוד אלקטרוני כדי ליצר יותר מ-8000 מיליארד דולר של "כסף אמיתי" החל מ... כלום ! כסף מזומן שהם מיהרו לתת לבנקים בעולם כולו, תמורת הזכויות הבלתי ניתנות למכירה של אותם בנקים.

הבנקים המרכזיים האמורים להיות שומרי המקדש של כספי העולם, העמיסו כך על הדוחות שלהם מוצרים רעילים – כאילו היו מכניסים רקבון לתוך כספת מלאת שטרות בנקאים. בלא ספק לא היתה להם אז ברירה אחרת סבירה – האלטרנטיבה היתה אז התקף לב של המערכת הבנקאית העולמית, שאין ביכולתה לקבל השקאה. הבנקים הפרטיים יכלו להנות במלואה מההזדמנות לשחזר במהירות את כל רווחיהם, את פעילויותיהם הספקולטיביות. וכן את רמת שכרם. בשנת 2013 הבנקאים של וול סטריט אשר הובילו את מערכת הבנקאות העולמית על סף פשיטת רגל ב-2008, חילקו ביניהם 26,7 מיליארד דולר. דהיינו, 10 מיליארד יותר מאשר בשנת 2008.<sup>24</sup>

הבנקים הפרטיים מלאים עד גדותיהם במשאבים בלתי מנוצלים, במידה כזאת שאלו המקבלים קנסות ניכרים – אחדים על שהלבינו כספים של קרטלים של סמים באמריקה הדרומית, אחרים על שבמכוון התעו את לקוחותיהם האמריקאים – יש להם רק מסר אחד למסור לשווקים : "אפילו לא כואב !". מאז 2009, הבנקים האמריקנים והאירופים האלה שלמו יותר מ-128 מיליארד דולר קנסות לשלטות המרכזי של ארה"ב, בלא שאף אחד מהם יימצא במצב קשה. והסיבה לכך היא שמאז 2009 רק הבנקים האמריקאים לבדם הפיקו רווחים בגובה של 500 מיליארד דולר.<sup>25</sup>

המפעלים הלכו בעקבות הזרם. גם הם אינם יודעים עוד מה לעשות עם הרווחים שהם צברו. כך 500 המפעלים האמריקאים הגדולים ביותר הנסחרים בבורסה (S&P500), אשר ב-2013 שלמו 95% לטובת בעלי המניות שלהם.

התקלה בפרויקט, בתשוקה או ברצון להשקיע מחדש את הכסף של העבר על מנת לממן את העתיד, נראית גם במישור כמות המזומנים העצומה של המפעלים : בסוף 2013, ישבו המפעלים האמריקאים על 1600 מיליארד דולר של מזומנים<sup>26</sup>, בעוד המפעלים האירופים, האפריקאים ובמזרח הקרוב צברו יותר מ-1000 מיליארד דולר.<sup>27</sup> דהיינו, אותה כמות<sup>28</sup> כמו הקרן שעוד לא הושקעה (בסוף 2013) של הקרנות של private equity, שקוראים להן "דריי פודר" בעגה המקצועית. אכן, אבקה יבשה כהלכה, שאינה משקה דבר אם לא את וועדות הניהול של כמה בודדים מאושרים.

"כל זה על מנת להשיג רק זאת !" בעולם כולו, לוחצים על גברים ונשים של הסקטור הפרטי כדי שיהיו יותר ויותר פרודוקטיביים – איום האבטלה הוא גורם משכנע : יש יותר מ-200 מיליון מובטלים בעולם. 75 מיליון מבין מובטלים האם הם בני פחות מגיל 25. הצעירים נפגעים פי שלוש יותר מן האבטלה מאשר הדורות הוותיקים : זאת טרגדיה בולטת במיוחד באירופה ובמזרח הקרוב, המזינה את הקנאות, המולבשת בחופזה בנאומים המתיימרים להיות דתיים ושהם בפרוש מלאי שנאת עמים. ל-200 מיליון השובתים האלה מתווספים 839 מיליון עובדים החיים

<sup>24</sup> Ne York State Comptroller, 164530 דולר אמריקאים של בונוס במוצא לאדם

<sup>25</sup> FDIC וול סטריט ג'ורנל, רויטרד

<sup>26</sup> מודיס

<sup>27</sup> דלואיט, 3500 מיליארד דולר שנצברו על ידי המפעלים ברמה עולמית בסוף 2013

<sup>28</sup> מקור Preqin

עם פחות מ-2 דולר ליום<sup>29</sup>. והמפעלים ממשיכים בעולם כולו את תרגילי ה- cost-cutting, אינם משחררים את הלחץ לעולם על מנת שהעובדים השכירים יהיו יותר ועילים, יותר ויותר יצרניים... עד אשר רובוט ימלא יום אחד את מקומם.

זאת היא המציאות של הכלכלה החדשה של המאה ה-21 : כלכלה עולמית, בדרך למיחשוב מהיר, ממומנת יתר. אך אין לה די אמון באנושות או בעתיד כדי להשקיע את רווחיה.

---

<sup>29</sup> BIT (International Labour Bureau)

## כיצד להשיב למרכז את האנושי ולצאת ממלכודת הכלכלה החדשה ?

כיצד לצאת מן המלכודת של הכלכלה החדשה ?

אני רואה שתי אפשרויות, ואך שתיים. הראשונה שבהן היא, שעלינו להמנע ממנה בכל מחיר: הסצנריו השחור של התאונה, הרצונית או המתארת בעל כרחנו, בלב לבו של כור הכלכלה החדשה. דהיינו, תקלה בשוקים הפינאנסים העולמיים, שעליהם יש לבני האדם פחות ופחות שליטה.

### הסצנריו השחור של התאונה

שלושה סוגי תאונות יכולים לקרות, בלא ספק בדרגה שווה של הסתברות :

- **משבר פינאנסי שניתן להשוות אותו לזה של 2008**, אך שהמערכת העולמית לא תצליח לעצור אותו. בדיעבד, ולאחר שחוויתי זאת מקרוב, בניו-יורק, ידוע לי כי עמדנו על סף פשיטת רגל פינאנסית עולמית. המזל, או ההשגחה, החליטו אחרת. אך מאז ארוע זה, לא הוצבה אף מערכת הגנה שתאפשר לעמוד מול ההתלקחות הבאה. היכן היא תופיע : מהאטת הכלכלה העולמית, שתוביל בהכרח להתמוטטות באירופה ? או מפשיטת רגל בנקאית בסין ? בכל מקרה, כאשר הדליקה תתפשט במערכת הפינאנסית המתוקשרת, היא תתפשט למרחקים ומהר.

- **היציאה מן התלם המקרית של הרובוטים של השוק**. תאונה זו כבר קרתה, בקנה מידה קטן. ב-6 במאי 2010, בבורסה של ניו-יורק, קרה מה שנקרא ה-"פלאש קראש". באותה תקופה, שני שלישי מעסקות הכספים בבורסה בוצעו על-ידי רובוטים (אלגוריתמים). מסיבות שאיש, החל במוסט האמריקאי של ה-SEC, לא יכול היה לצפות אותן ממש<sup>30</sup>, הרובוטים של השווקים החלו להשתולל, כשהם הורסים תוך 20 דקות 862 מיליארד דולר של ערכים בבורסה. היה צורך בהתערבות אנושית של הרגע האחרון – הבוס של "ניו-יורק סטוק אקססנג' " "ניתק את התקע" של השוק (כשהוא מבטל באופן שרירותי מאות אלפי עסקות בבורסה) – כדי שהתמוטטות הבורסה חסרת פשר הזו תבלם ושאפשר יהא להשתלט עליה. אם לא נקדים תרופה למכה, יהיו לנו עוד "פלאש קראש", בקנה מידה גדול יותר, שיובילו עמם עוד מרכזים פינאנסים עולמיים, שכולם מתוקשרים ביניהם. על אחת כמה וכמה כשידוע כי חלקן של העסקות בבורסה המטופלות באופן אוטומטי, ומהירותן, הולכים וגדלים. כך ה"טרדינג" (המסחר והעסקות) בתדירות גבוהה, המייצג את מחצית העסקות בבורסה בארה"ב ומאפשר לבצע הוראות במהירות האור, אם לא למעלה מזה: יש כיום לרובוטים של השוק אפשרות לבצע, בקריצת עיין (100 מילישניות), לא פחות מ-600 עסקות בבורסה. מי יכול לבצע טוב יותר ?

- **התקפה מכוונת**. תאונה כזו בשוק העולמי הממוחשב, עלולה לגרום להתאיידות של חטיבות שלמות של העושר הפינאנסי, היא עשויה להיות פרי המקרה – מורכבות המכוונת הפועלות זו על זו, זו ביחס לזו, - או איסטרטגיה מכוונת של הרס המסגרת הפינאנסית. אם קבוצת שודדי מידע ממוחשב (hackers) בלתי

<sup>30</sup> <http://www.bloombergview.com/articles/2012-05-07/flash-crash-story-looks-more-like-a-fairy-tale>

מזוהים יכלה לחדור בקיץ 2014 למערכת המוחשבת של הבנק בעל העוצמה הגדולה ביותר בארה"ב (JP Morgan) ולגנוב – לצורך שמוש בעתיד, שעדיין לא הוגדר טיבו – את הנתונים האישיים של 76 מיליון בתי אב אמריקאים, אז אילו נתונים פינאנסים ממוחשבים נמצאים כיום מוגנים לבטח? איזה בנק, איזה מרכז פינאנסי יכול להכריז בלא ניד עפעף שהוא מחוסן לחלוטין מפני סיכון חדירה כזה? הנרי דה קסטרי, המנהל הכללי של אקסה, חברת הביטוח הראשונה בעולם, הכריז באפריל 2014 שהסיכון הראשון של חברות הביטוח בעולם יהא בקרוב סיכון קיברנטי<sup>31</sup>. מדובר ביותר מאשר תאונות הדרכים, אסונות הטבע והמלחמות.

מי יכול להסתכל בשלוחה בחשבון שיש לו בבנק "און ליין" כשהוא יודע כי תוך כמה קליקים, משחק כתיבה אלקטרוני, מישוהו באיזה מקום יוכל לרוקן את תוכנו ולהעלים? אם הזרמת כמה אלפי מילארדים של מזומנים על ידי הבנקים המרכזיים מסתכם, בסופו של חשבון, לכתיבת שורה של צופן, האם כתיבתה של שורה אחרת של צופן לא תוכל, אף היא, לבטל בנקל אלפי מילארדים של מזומנים?

המשקיעים לטווח ארוך ויועצי ניהול הרכוש הזהירים ישתדלו להתגונן נגד סיכון כזה. הם משקיעים כיום במלוא המרץ בהשקעות מוחשיות: מפעלים, כלכלה ריאלית, נדל"ן, קרקעות חקלאיות, חומרי גלם, אנרגיה. והם צודקים. אולם השאלה המעסיקה אותנו אינה כיצד להגדיל את הרווח או את מצב הרכוש. מדובר במניעת מצב של התפוצצות פינאנסית וחברתית, שיחסית לה המשבר של 1929 או זה של 2008 יהיו בבחינת תופעות שוליות.

האם צריך לחכות לבואו של מבול חדש, שהפעם יהיה פינאנסי, על מנת להשיב את חברותינו לדרך הישר? כלומר, לשעבד סוף סוף את עולם הכספים לכלכלה, ואת הכלכלה העולמית לאנושות, מאשר להיפך? לשלוט באלגוריתמים וברובוטים שיאכלסו את חברותינו, על מנת להפכם לשרתים במקום להשאיר אותם, מתוך נוחות ועצלות, להכתיב לנו את עדיפותינו ובחירותנו. יש לנטול מחדש את הריבונות שויתרנו עליה לטובת אימפריות ממוחשבות בעלות מונופולין מוחלט, בעלות עוצמה גדולה מזו של מדינות העולם, המסוגלות ליצר ולהקים מחר צבא של מכונות. ואשר יש להם החוצפה והציניות ללוות את פעולותיהן המסחריות הטפילות בסיסמה שאינה מטעה איש: « Don't be evil ».

"אל תהיה רשע". מי ישחרר אותנו מרוע זה? זה הסצנריו האחרון של החרות. היחיד האפשרי: על בני אנוש להשתחרר בעצמם מן המלכודת של הכלכלה החדשה, כשהם מקבלים סיוע של רשות עליונה על זו של המכונות או עולם הכספים.

<sup>31</sup> ראיון בלה אקו, 23 באפריל 2014

## הסצנריו של השחרור

"דבר אינו נבנה מחוץ למציאות" טען שארל דה גול. אך, אם רוצים לבנות כלכלה או לבנותה מחדש עם חברה עולמית כאשר מציבים את האנושיות במרכז, יש לצאת מקביעה פשוטה: אף מעצמה כלכלית לא תוכל להתנגד לעוצמת האש של הכלכלה העולמית הפינאנסית של 2014. כמו כן, אף מדינה או ארגון לאומי, ולו המתוחכם ובעל העוצמה הגדולה ביותר לא יוכל לקוות להתנגד למערכות האינטלגנציה המלאכותית המתפרשת כיום סביב 10 מיליארד חפצים המקושרים לאינטרנט, במהירות על אנושית – מהירותם של מחשבים ברשת<sup>32</sup>.

למרבית המזל, מחוננים בני האדם בכלי בעל עוצמה גדולה בהרבה. כלי זה הוא קטן כגרגיר חול, או חרדל, במכניקה משומנת כהלכה, התופס מקום כאבן חציץ קטנה. "אבן חציץ קטנה זו" שאבותינו קראו להם בלטינית "סקרופולום", המצפון: "אבן מחודדת קטנה" זו בנעל, המפריעה להתקדם מהר מדי לעבר הקסטטרופה.

המצפון, או התעוררות התודעה, סם הנגד כנגד הכלכלה החדשה הזו השואפת לבטל את ההומניות שלנו – זו ההופכת אותנו ל"טראנסהומנים", אם לדבר בלשוננו של נביא השקר של הסילקון ווליי, הוא אכן המצפון האנושי. אף מכונה, תהא מתוחכמת ככל שתהא, אף שלטון טוטליטרי – והטראנסהומניזם הוא בלא עוערין מסוג זה, אף מסה של כסף, לא תצליח לקבור את המצפון האנושי. ההיסטוריה האנושית הראתה לנו, בעיקר זו של המאה שעברה, מאלכסנדר סולז'ניסין עד וצלב האבל ולש וולסה, אלי וויזל, גלסון מנדלה, גנדי, "האשה האחרונה שמתה ברוונסברוק" משום שנתנה מחסה לאחד משלנו<sup>33</sup>, וקרול וויטילה. במאה ה-21 המצפון האנושי ישלוט מחדש על המכונות ועל עולם ההון, כפי שהוא ניצח את השלטונות הטוטאליטריים של המאה ה-20.

"פטיש רואה מסמרים בכל מקום" וכמה יזמים ומהנדסים של הסיליקון ווליי, מבנגלור בהודו עד זונג גאקון בסין אינם רואים ביצירי האנוש אלא ערמת בשר, עצמות ואינטלגנציה המסתכמים במשוואה, במולקולות, ואי לכך ניתן לתכנת אותם מחדש ולעצב אותם עד אינסוף. אמת כי אילי כספים של וול סטריט, של הסיטי או הונג קונג אינם רואים ביצירי האנוש אלא סידרה של זרימת מזומנים (קאש פלוס), כוח עבודה, רכוש שניתן לשדרג אותו ולנצלו. אך אנו יודעים, אפילו באופן מדעי, שהם כבר נוצחו במשחק. במהלך עבודות שבהן השתתפתי בקולג' של הברנרדינים בפריס, בית-ספר-קתדרלה מהמאה ה-13, שהוקם לתחיה ויצא מן האדמה בשנת 2004, לאחר שנקבר במשך כמאתיים שנה – היות והמהפכה הצרפתית עברה שם – העלו את שאלת ה"פרויקט של המוח האנושי", והמחקרים החדשניים ביותר על המוח האנושי שנערכו באוניברסיטת בר-אילן בתל-אביב. נצטט כאן את אחד החוקרים: "הצלחנו לבודד, על מנת שיום אחד נוכל לשכפל אותם, את כל התיפקודים של המוח האנושי, מלבד אחד: המצפון".

המצפון הזה לא נכנע. בארה"ב הארץ המובילה של הכלכלה החדשה, קולו של המצפון נקרא הפילנטרופיה. עקרון ה-«give-back» מעיד על כך ש-95% מבתי האב האמריקאים תורמים לארגוני צדקה סכום גלובלי של 300 מיליארד דולר<sup>34</sup>. הנה כוון ראשוני להתגברות על המלכודת שלתוכה מכניסה אותנו הכלכלה החדשה, על מנת להציב את האדם במרכז.

<sup>32</sup> מקור IMS

<sup>33</sup> אנדרה מלרו, נאום על העברת אפרו של ז'אן מולן לפנתאון, 19 בדצמבר 1964

<sup>34</sup> נשיונאל פילנטרופיק טראסט

המסלול השני הוא אירופי : מדובר בעלייה האיטית אך המתמדת של כלכלת החלוקה. באירופה, בלא ספק יותר מאשר במקום אחר, קיימת תודעה של עולם בעל משאבים אנושיים וטבעיים מוגבלים. אז, במקום לנקוט בעמדות טפיליות ומסחריות, השופעות ביתר חלקי העולם, בחרו להתחלק במה שנדיר, כשנמנעים ככל האפשר מעסקות כספיות. מתחלקים, משתתפים הדדית במסלול נסיעה במכונית, מעניקים בתמורה שרות ביתי, דיור. הגורם האנושי חוזר ותופס את זכויותיו, וכן הקהילה המקומית. כלכלת החלוקה ההדדית – להשתמש ברכוש יותר מאשר להיות בעליו – עתידה אכן לפנייה<sup>35</sup>.

צד בצד מתקיימים המודלים של הפילנטרופיה האמריקנית והחוש האירופי של חלוקת הרכוש. אסיה אינה מפגרת בתחומים אלה : ג'ק מה, מיסד עליבבה ובעל הרכוש הגדול ביותר בסין, רוצה, ויש לו האפשרות, להפוך לפילנטרופ הגדול ביותר בראשית המאה ה-21, והוא מעניק מודל חדש של פיתוח לבני עמו.

החלוקה והפילנטרופיה, אף אלגוריתם לא יוכל לשכפל או לצפות מראש את הופעת ניצנוצי המצפון האנושי האלה אשר לו תהיה המילה האחרונה. אך כיצד לגרום לו לצוץ, בלא להתמהמה, בכלכלה החדשה הזו אשר הופכת לבלתי אנושית במהירות הבזק ?

**מסלול טכני** ראוי להיבחן לטווח בינוני, עם הארגונים העולמיים המצויינים לשם כך (FMI), הבנק העולמי, האו"ם): מדובר על נורמות ותוויות צריכה. הגיע הזמן לכפות בפשטות נורמות אנושיות, במישור העולמי, על השמוש במיחשוב ועל מימון הכלכלות שלנו, ולהשיב את "האדם פנימה". לעבוד בשתוף, ולתת עדיפות למפעלים ומוסדות כספיים הנותנים עדיפות, באופן קונקרטי וניתן למדידה, ליצור האנוש על פני הטראנסהומני והמכונות. בתהליך יצירת העושר, להעדיף את הפילנטרופיה (של בעלי המניות, המנהלים, השכירים) על פני רדיפת הבעה, את החלוקה על פני הטפילות. אין מדובר רק בקישור יצירת העושר ויצירה בפועל של מקומות עבודה על-ידי מפעל – זאת כבר תהא התחלה טובה, אף כי בלתי מספקת : תנאי העבודה המבוצעת והשפעתה על הסביבה – מה שאנו הנוצרים, קוראים לו בשם יצירה, צריך להיות מובא בחשבון באותה מידה. כך יהא צורך להביא בחשבון את תנאי החיים של אלו, שיהיו בלי ספק יותר ויותר מרובים, אשר לא יוכלו להשתתף ישירות בכלכלה היצרנית.

הנה תכנית פעולה של ממש שעל ארגונים עולמיים אלה להרתם לה בדחיפות, וכן גם כל אלו התופסים עמדות של אחריות ותחכום בהתפתחות הכלכלה החדשה, החל מאנשי הכספים של וול סטריט והוגג קונג עד מהנדסים של סיליקון ווליי ופקינג, וכן אלו של לונדון, ברלין, תל-אביב, בנגלור, וכל ה- « hubs » הטכנולוגיים ותחום הכספים המכונים בעולמנו זה, שבו אנו חיים, את העולם של מחר. תכנית זו תגזול זמן. אך, דווקא היום יש הכרח שיקומו בעלי מצפון אנושי, בכלכלה שהיא פחות ופחות מוסרית. התעוררות זו זקוקה לקרש קפיצה, כפי שקיימים קרשים להצלה רוחנית. את זאת יכולה לספק סמכות מוסרית ורוחנית עליונה.

אני חולם על כך שביום קרוב, בעולם שהולך ונעשה בארבארי, שבו המצפון האנושי מצטמצם, יקום אדם שנהן בסמכות מוסרית ורוחנית מעין זו. הוא יאחוז במטה הצליין, יצעד ישר לעבר מה שנחשב כיום למרכז הכלכלה

<sup>35</sup> ב-2012 שני שלישי מהבריטים וגרמני אחד על ארבעה היו "שותפים לצריכה" (ארטה, יולי 2013)

העולמית ומקום משכן האומות המאוחדות : ניו יורק. שיביא עמו, בלא הסתייגות או יוצא מהכלל, את כל ראשי הדתות הגדולות, ושיחד הם יבואו להציג בפני מנהיגי הכלכלה, הכספים ומדיניות המאה ה-21 את המסר הפשוט הבא : "הפילו את החומה הזאת". כמעשהו של ז'אן-פול השני הקדוש החל משנת 1978 ואחריו כמעשהו של רונלד ריגן ביחס לחומת ברלין בשנת 1987, שידרשו מהעליות העולמיות לפעול להסרת הכותל הבלתי סביר הזה. כותל הכסף המטורף והטכנולוגיות המובילות לניכור, המפרידות בין בני האדם, המחמירות את העדר השוויון, את היריבות והאלימות ביניהם. כותל בלתי נראה לעיין זה, אכן פועל ודוחף את בני האנוש לצאת מחיי הדמוקרטיה, מחיי הכלכלה והחברה לטובת מכוונות מחוסרות נשמה.

"הפילו את החומה הזאת". מי יוכל לכפות, לפני שיהא מאוחר מדי, את פריצתו זו של המצפון האנושי, העדפה זו בזכותו של האדם ?

מי מלבד האפיפיור פרנסואה, במקום אחר מאשר בניו יורק, חמישים שנה לאחר נאומו למען השלום של פול ה-6 באומות המאוחדות, יכול לשאת מסר כזה של שחרור ?

.....

## ג.ב.: ומה בעתיד ?

(המקסט חובר לאחר פרסום המהדורה של כתב העת לתרבות ולאמונה מדצמבר 2014 ולאחר האישור ב-17 בנובמבר 2014 של בואו של האפיפיור לניו יורק בספטמבר 2015)

מסר השחרור שנשא האפיפיור פרנסואה בניו-יורק זכה להד. הוא ימשיך לפרוץ פרצה בחומה הקשוחה של הכסף המטורף השולט בכיפה במאה ה-21. וכן בחומה של הטכנולוגיות ההורסות את ההומאני. ודרך פירצה זו יצטרכו להסתער יחד הדתות המונותאיסטיות הגדולות וכן הפילוסופים החילוניים המעמידים את הדרת הכבוד האנושית מעל לכל, על מנת להציע דרכים מוחשיות להשבת ההומאניזציה לכלכלה ולחברה.

ואכן, במשלב זה, מציעה הכנסיה הקתולית מזה יותר ממאה שנים תורה חברתית המביאה תשובות לאתגרי השעה.

כך הוא בעקרונות המוחלטים של כבוד האדם. אדם שאין לפגוע בו, שלא יתכן לנצלו: "טבע הדברים צריך להיות משועבד למסלולם של בני האדם, ולא להיפך."<sup>36</sup> הטראנסהומניסטים ויתר הדוקטורים מסוגו של Strangelove יצטרכו לשוב לאחור.

כיצד להכניע את ההשתעבדות של הכלכלה שלנו לממון, אם לא על ידי הפיכתו של עקרון "היעוד העולמי של מה שמהווה את הרכוש"<sup>37</sup> לקונקרטי? אנחנו בעליהם בלא ספק של הטובין של הבריאה, אך יותר מכן, אנו אלה שטובין אלה הופקדו בידיהם בנאמנות: עלינו לגרום לכך שישאו פרי עבור אלו החיים סביבנו ועבור אלו שיחיו אחרינו. כך מצטיירים גבולותיה של מערכת פיננסית עמידה לאורך ימים<sup>38</sup>, לשרות מה שנקרא לו בשם "הרכוש המשותף".

לבסוף, כיצד לענות לאתגר של המונדיאליזציה, העשירה בהזדמנויות באותה מידה שבסכנות, אם לא על ידי כך שתוצר לבסוף "אוטוריטה ציבורית אוניברסלית"?<sup>39</sup> אוטוריטה זו תוכל יום אחד ללבוש פנים של ארגון חדש של האומות המאוחדות שתפנה מקום ראוי לשמו ברשויות העל שלה למעצמות המאה ה-21: אמריקה הלאטינית, אסיה מחוץ לסין, המדינות המוסלמיות. אומות מאוחדות שיציבו בראש לוח השנה שלהן את השיבה של ההומניזציה לתוך הכלכלה והחברה, שבלעדיה לא יוכל להתקיים שלום בר קיימא בין העמים.

זה יהיה האתגר השני של האפיפיור בניו יורק: להשיב לאומות המאוחדות את יעודו ואת הלגיטימציה שנראה כי אבדו להן, 70 שנה לאחר הקמת המוסד, ו-25 שנים לאחר נפילת חומת ברלין. אתגר בצורת תקווה.

אדוארד טטרו

2014 רבמצד 24

<sup>36</sup> תמצית הדוקטרינה הסוציאלית של הכנסיה –

[http://www.vatican.va/roman\\_curia/pontifical\\_concils/justpeace/documents/rc\\_pc\\_justpeace\\_doc\\_2006052](http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_concils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_2006052)

<sup>37</sup> כנ"ל

<sup>38</sup> הוותה ב"תקוותיו של אירופאי", מאת פרנסואה וולרואה דה גלהו (אודיל ז'קובצ 2014)

<sup>39</sup> ז'אן-ה-23, Mater et Magistra, 1963